

MELDCODE HUISELIJK GEWELD EN KINDERMISHANDELING

**Stappenplan voor het handelen en signaleren van
huiselijk geweld en kindermishandeling**

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	3
Hoofdstuk 2	Vaststelling Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling	5
Hoofdstuk 3	Stappenplan docent voortgezet onderwijs	6
Hoofdstuk 4	Verantwoordelijkheden van de directeuren van Het Hooghuis	11
	Bijlage 1: Wat wordt verstaan onder huiselijk geweld en kindermishandeling	12
	Bijlage 2: Signaleringsinstrument	13
	Bijlage 2: Stappenplan in stroomschema	16
	Bijlage 3: Telefoonnummers en toelichting op gebruikte termen	17

NB: in dit document wordt gesproken over docent. Overal waar docent genoemd staat kan ook leraar en/of medewerker OOP gelezen worden.

Hoofdstuk 1 Inleiding

Werkzaam in het onderwijs kun je te maken krijgen met slachtoffers én plegers van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. Vanaf 1 juli 2013 zijn organisaties wettelijk verplicht een meldcode te gebruiken bij signalen van geweld. Dit geldt ook voor Het Hooghuis.

Er komt geen meldplicht, maar een plicht om een meldcode te gebruiken.

Een verplichte meldcode is iets anders dan een meldplicht. Bij een meldplicht moet de professional zijn vermoeden van geweld melden bij andere instanties. Die verplichting bestaat niet bij een meldcode. De beslissing om signalen van huiselijk geweld en/of vormen van kindermishandeling wel of niet te melden, blijft dus voorbehouden aan de individuele docent in overleg met collega's, de zorgcoördinator, teamleider of directeur. Het stappenplan van de meldcode biedt hierbij houvast. De ervaring leert dat docenten erg kunnen twifelen rondom vermoedens of aanwijzingen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling en hoe te handelen. Ontstaat er een vertrouwensbreuk naar de leerling als vermoedens met derden gedeeld worden? Sluiten de systemen zich dan weer? Bezorgdheid en onzekerheid hierover is vaak een reden voor docenten, of andere medewerkers, zaken voor zich te houden. Slachtoffers zeggen achteraf echter vrijwel altijd dat erover praten en melden bijgedragen heeft tot het stoppen ervan en veelal leidde tot hulp aan de betrokken gezinnen en/of personen.

Met de meldcode kun je tot een zorgvuldige beslissing komen en weet je hoe met mogelijke meldingen omgegaan wordt. Ook moet de meldcode je beter in staat stellen om risico's vroegtijdig te signaleren. De wet brengt geen wijziging aan in de regelgeving over privacy en de bescherming van persoons-gegevens.

De meldcode bevat een stappenplan. Het volgen van dit stappenplan levert, zoals is gebleken uit onderzoek, een bijdrage aan een effectieve aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De wet heeft als doel om docenten, zorgcoördinatoren, teamleiders en directeuren te ondersteunen in de omgang met signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling.

De Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is opgesteld door de Ministeries van VWS, OCW en Justitie en het voormalige Ministerie van Jeugd en Gezin. Zij geldt voor de volgende sectoren: gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie. De verplichting geldt niet voor vrijwilligersorganisaties.

Het Hooghuis kan door de inspectie worden aangesproken op het hebben van een meldcode en op het scheppen van randvoorwaarden. Wij hebben een inspanningsverplichting om de code te laten werken. Individuele docenten, zorgcoördinatoren, teamleiders en directeuren kunnen worden aangesproken op het toepassen van het stappenplan in deze meldcode bij signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling.

Leeswijzer:

Deze Meldcode bevat een algemeen deel en een stappenplan toegespitst op het voortgezet onderwijs. Het algemene deel wordt beschreven in de hoofdstukken 1, 2 en 4. Het stappenplan wordt in hoofdstuk 3 beschreven.

Aandachtsfunctionaris Kindermishandeling

Iedere school/locatie heeft een 'Aandachtsfunctionaris Kindermishandeling'. Deze taak is bij voorkeur opgedragen aan de zorgcoördinator. Daar de directie de eindverantwoordelijkheid draagt voor de uitvoering van het protocol, is er regelmatige afstemming tussen zorgcoördinator en managementteam inzake de meldcode.

De Aandachtsfunctionaris Kindermishandeling ziet toe op het gebruik van de meldcode. Hij coördineert het signaleringsproces en de verwijzing en zorg rondom het kind en het gezin bij een vermoeden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarnaast is de Aandachtsfunctionaris vraagbaak voor de docenten en ondersteunt hij docenten in de te nemen stappen.

NB: in dit document wordt gesproken over zorgcoördinator, maar overal waar zorgcoördinator staat kan ook 'Aandachtsfunctionaris Kindermishandeling' gelezen worden.

Hoofdstuk 2 Vaststelling Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

De centrale directie van Het Hooghuis overwegende:

- dat Het Hooghuis een meldcode wenst vast te stellen zodat docenten, zorgcoördinatoren, teamleiders en directeuren die binnen Het Hooghuis werkzaam zijn, weten welke stappen van hen worden verwacht bij signalen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling;
- dat Het Hooghuis in deze code ook vastlegt op welke wijze zij de docenten, zorgcoördinatoren en teamleiders bij deze stappen ondersteunt;
- dat de directeuren van Het Hooghuis verantwoordelijk zijn voor de implementatie en borging van het stappenplan binnen hun eenheid;
- dat de directeuren van Het Hooghuis verantwoordelijk zijn voor het scheppen van een veilig meldklimaat binnen hun eenheid;
- dat onder huiselijk geweld wordt verstaan:
(dreigen met) geweld, zowel binnenshuis als buitenshuis, door iemand uit de huiselijke kring, waarbij onder geweld wordt verstaan: de fysieke, seksuele of psychische aantasting van de persoonlijke integriteit van het slachtoffer, daaronder ook begrepen ouderenmishandeling en eengerelateerd geweld. Tot de huiselijke kring van het slachtoffer behoren: (ex-)partners, gezinsleden, familieleden en huisgenoten;
- dat onder kindermishandeling wordt verstaan:
iedere vorm van een voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend, of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel, daaronder ook begrepen eengerelateerd geweld en vrouwelijke genitale verminking;
- dat deze code betrekking heeft op docenten, zorgcoördinatoren, teamleiders en directeuren die voor Het Hooghuis werkzaam zijn en die in dit verband aan leerlingen van de organisatie, begeleiding, onderwijs of een andere wijze van ondersteuning bieden;
- dat onder pedagogisch dossier wordt verstaan het leerlingbegeleidingssysteem in digitale of papieren vorm.

In aanmerking nemende

- de Wet bescherming persoonsgegevens;
- de Wet op de jeugdzorg;
- de Wet maatschappelijke ondersteuning;
- de Privacywetgeving (deze *wetgeving biedt ruimte om in het belang van de leerling actie te ondernemen of zaken te melden. Het belang van de leerling om uit de situatie van geweld te komen is groter dan het recht op privacy*);
- het privacyreglement van Het Hooghuis;
- richtlijnen Privacyreglement Het Hooghuis.

stelt de volgende Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling vast.

Hoofdstuk 3 Stappenplan docent voortgezet onderwijs

De stappen gaan in op het proces vanaf het moment dat er signalen zijn. Het signaleren zelf heeft in de meldcode een andere plaats gekregen. Signaleren wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van de docenten die binnen de school werkzaam zijn. Zo gezien is signalering geen stap in het stappenplan, maar een grondhouding die in ieder contact met leerlingen wordt verondersteld. De stappen wijzen de docent de weg als hij meent dat er signalen zijn van huiselijk geweld of van kindermishandeling.

De stappen die hieronder worden beschreven zijn in een bepaalde volgorde gerangschikt, maar deze volgorde is niet dwingend. Waar het om gaat, is dat de school op enig moment in het proces alle stappen heeft doorlopen, voordat er besloten wordt een melding te doen. Zo zal het soms voor de hand liggen om eerst met de leerling in gesprek te gaan over bepaalde signalen, terwijl in andere gevallen men eerst overleg wil plegen met een collega en/of Veilig Thuis¹. Ook zullen stappen soms twee of drie keer worden gezet.

Signaleren is in de eerste plaats: waarnemen wat er te zien is. Bij een objectieve waarneming gaat het om waarneembaar gedrag of een signaal van de leerling. Bij subjectieve waarneming is het gedrag of signaal al geïnterpreteerd en beoordeeld. Het is belangrijk om de objectieve signalen te noteren. Als je veronderstellingen vastlegt, vermeld dan uitdrukkelijk dat het gaat om een veronderstelling. Maak een vervolgaantekening als de veronderstelling wordt ontkracht of bevestigd.

Stap 1: In kaart brengen van signalen.

- Wanneer je als docent vermoedens rondom huiselijk geweld of kindermishandeling krijgt door gedragingen van leerlingen in de klas of geconfronteerd wordt met directe aanwijzingen hiervan vanuit bijvoorbeeld gesprekken met een leerling, ouders en familieleden, vrienden en kennissen of andere betrokkenen, is het belangrijk om in de juiste volgorde de juiste acties te ondernemen. Verzamel aanwijzingen die het vermoeden kunnen onderbouwen of weerleggen. Overleg hierover altijd met collega's, de zorgcoördinator of je teamleider. Blijf er niet alleen mee zitten. Mogelijk hebben ook andere collega's informatie of signalen ontvangen en brengt overleg de puzzelstukjes bij elkaar. Gebruik daar zo mogelijk ook de leerlingbespreking voor.
- Breng de signalen bij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling in kaart, beschrijf deze zo feitelijk mogelijk en leg deze vast in een papieren schaduw dossier en later (wanneer de mogelijkheden van afscherming in verband met de privacywetgeving rond zijn) in SOM. Beperk je tot de feiten en geef duidelijk aan wanneer het een subjectieve waarneming betreft.

¹ Binnen Veilig Thuis werken het voormalige Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en het Steunpunt Huiselijk Geweld samen.

- Leg ook de contacten over deze signalen kort vast, evenals de gesprekken die worden gevoerd, de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen. Vermeld de bron als er informatie van derden wordt vastgelegd.
- Maak bij het signaleren zo nodig gebruik van het signaleringsinstrument (*zie bijlage 2*).
- Leg diagnoses van huiselijk geweld of kindermishandeling alleen vast in het leerling-volgsysteem als ze zijn gesteld door een bevoegde beroepskracht. Overleg hierover altijd eerst met je zorgcoördinator.

NB: *De leerling zal niet altijd het slachtoffer zijn van het huiselijk geweld of de kindermishandeling. De leerling kan ook als vermoedelijk plegger of als getuige bij het huiselijk geweld of de kindermishandeling betrokken zijn.*

NB: *Betreffen de signalen huiselijk geweld of kindermishandeling gepleegd door een medewerker van Het Hooghuis of een extern door Het Hooghuis ingehuurd kracht of vrijwilliger, meld de signalen dan bij een leidinggevende of vertrouwenspersoon.*

Stap 2: Collegiale consultatie zorgcoördinator en zo nodig raadplegen van Veilig Thuis (AMHK).

- Om de signalen die in kaart zijn gebracht goed te kunnen duiden, is overleg noodzakelijk.
- Stap 1 en 2 zullen in de praktijk in elkaar overlopen want in het hele proces (tot en met stap 5) is overleg met collega's, de zorgcoördinator en/of teamleider noodzakelijk.
- De zorgcoördinator vraagt desgewenst advies bij Veilig Thuis (Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK)- *zie bijlage 3*) en koppelt dit terug aan de docent.
- De zorgcoördinator zorgt ervoor dat de casus (desnoods anoniem) besproken wordt in het zorg- en adviesteam (ZAT) en overweegt naar aanleiding daarvan een registratie in de verwijzindex (*zie bijlage 3*).
- Bespreek wat je zo mogelijk nodig hebt van de zorgcoördinator in de voorbereiding voor het gesprek met de leerling en bespreek of in dat gesprek al dan niet meteen derden betrokken moeten worden.

NB: *Bij een vermoeden van eergerelateerd geweld zal doorgaans een beroep gedaan worden op specifieke expertise. Veilig Thuis kan zich onder andere over de veiligheidsrisico's laten adviseren door het Landelijk Expertise Centrum Eergerelateerd Geweld (LEC).*

Stap 3: Gesprek met de leerling (en ouders)

- Na de collegiale consultatie volgt een gesprek tussen jou en de leerling om de situatie te bespreken. In dit gesprek gaat het erom dat:
 1. je zorgt voor een veilige sfeer en omgeving;
 2. je ervoor zorgt dat je niet gestoord wordt;
 3. je voldoende tijd inruimt voor het gesprek. Niets is vervelender dan na een half uur weg te moeten als het gesprek net op gang gekomen is;

4. je het vertrouwen van de leerling wint en je duidelijk maakt dat het gesprek in eerste instantie tussen jullie blijft maar als dat door jou noodzakelijk wordt geacht, je anderen daarover (moet) inlicht(en);
 5. dit gesprek o.a. bedoeld is er achter te komen of dat noodzakelijk is en/of wenselijk;
 6. je samen met de leerling alle signalen en mogelijke feiten die je hebt vastgesteld en de waarnemingen die jij of anderen hebben gedaan, bespreekt. Stel daarbij zo veel mogelijk open vragen, laat de leerling zijn verhaal doen;
 7. je de ouders (of andere belangrijke personen voor de leerling) niet af valt, in verband met loyaliteitsgevoelens van de leerling;
 8. je tijdens het gesprek goed op de non-verbale signalen van de leerling let;
 9. je geen waarom-vragen stelt en niet invult voor de leerling;
 10. je daarna **samen met de leerling** komt tot een interpretatie van wat je hebt gezien en gehoord en bespreekt wat de mogelijke vervolgstappen kunnen of moeten zijn (ouders, derden, jeugdzorg, politie etc.).
 11. je de leerling uitlegt dat je hem/haar op de hoogte houdt van de stappen die je neemt. Zorg dat de leerling (in grote lijnen) weet wat er gaat gebeuren en vertel hoe de leerling en anderen (bijv. ouders) daarin betrokken worden;
 12. je de leerling erop wijst dat hij/zij bijvoorbeeld ook met de schoolmaatschappelijk werker kan praten of met een gedragswetenschapper van Team Onderzoek & Expertise.
- Na het gesprek vindt er weer een collegiale consultatie/evaluatie plaats met de zorgcoördinator. Liefst meteen erna of kort er op volgend (i.v.m. verwerking en bespreking van mogelijk schokkende feiten, en wellicht moet snel actie ondernomen worden).

NB: Na de collegiale consultatie kan soms besloten worden om af te zien van een gesprek met de leerling als de veiligheid van de leerling, van jezelf of die van een ander in het geding is. Of als je goede redenen hebt om te veronderstellen dat de leerling daardoor het contact met je zal verbreken.

NB: Uitgangspunt is dat er ook een gesprek over de signalen worden gevoerd met de ouder(s). Dit is niet alleen van belang als de ouders mogelijkerwijs betrokken zijn bij het huiselijk geweld of de mishandeling, maar ook als dit niet aan de orde is. Want de ouders behoren, zeker als zij het gezag uitoefenen, als regel te worden geïnformeerd over wat er bij hun kind speelt. Deze gesprekken zullen nooit alleen door de docent worden gevoerd. In het vooroverleg met de zorgcoördinator en evt. teamleider zal bepaald worden wie daarbij aanwezig zullen zijn.

NB: Een gesprek met (één van) de ouders kan achterwege blijven in verband met de veiligheid van het kind of die van anderen. Bijvoorbeeld als de beroepskracht redenen heeft om aan te nemen dat hij het kind dan uit het oog zal verliezen of het kind gevaar loopt, de ouders het kind van school zullen halen of dat het eerderrelateerd geweld zal escaleren. Leg ook deze afwegingen vast.

Stap 4: Afwegen aard en ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling en bij twijfel altijd raadplegen van Veilig Thuis.

Samen met de zorgcoördinator en evt. teamleider weeg je op basis van de signalen, van de gesprekken met de leerling (en ouders) en van het ingewonnen advies het risico op huiselijk geweld of

kindermishandeling. Bespreek de ontstane situatie en de mogelijke vervolgstappen. Weeg eveneens de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling.

Stap 5: Beslissen: zelf hulp organiseren en/of melden.

Na de weging in stap 4 komt de zorgcoördinator, zo nodig ondersteund door deskundigen, tot een besluit: zelf hulp organiseren of een melding doen. Waar het bij deze afweging om gaat is dat de zorgcoördinator beoordeelt of hij zelf, gelet op zijn competenties, zijn verantwoordelijkheden en zijn professionele grenzen, in voldoende mate effectieve hulp kan bieden of kan organiseren. In alle gevallen waarin hij meent dat dit niet of maar gedeeltelijk het geval is, doet hij een melding.

Hulp organiseren:

- Je kunt samen met de zorgcoördinator en/of teamleider beslissen dat er op grond van alle bevindingen geen melding komt. Doe dat dus nooit op eigen gezag maar altijd in overleg.
- De zorgcoördinator draagt zorg voor de melding in de verwijzindex van die gevallen die wel daarvoor in aanmerking komen en organiseert of coördineert, in overleg met het zorg en adviesteam en mogelijk derde partijen, die hulp die nodig is. Zowel in- als extern de school.
- Bespreek met de zorgcoördinator welke ondersteuning de docent(en) nodig hebben in de begeleiding van deze leerling en/of welke ondersteuning de zorgcoördinator mogelijk kan bieden aan deze leerling zodat hij zijn leerloopbaan optimaal kan vervolgen;
- De zorgcoördinator informeert de docent(en) regelmatig en laat zich informeren over de stand van zaken betreffende de leerling. (bijv. in de leerlingbespreking wordt de voortgang en huidige stand van zaken gemeld.
- Blijf de leerling goed volgen, bijv. door in de leerlingbespreking de voortgang en de huidige stand van zaken te bespreken. Meld het bij de zorgcoördinator als er signalen zijn dat het huiselijk geweld of de kindermishandeling niet stopt of opnieuw begint.

Melden:

- Bespreek je melding vooraf met de leerling. Doe dat altijd samen met de zorgcoördinator. Aandachtspunten voor het gesprek:
 1. leg uit waarom je van plan bent een melding te gaan doen en wat het doel daarvan is;
 2. vraag de leerling uitdrukkelijk om een reactie;
 3. in geval van bezwaren van de leerling, overleg op welke wijze je tegemoet kunt komen aan deze bezwaren;
 4. is dat niet mogelijk, weeg de bezwaren dan af tegen de noodzaak om de leerling of zijn gezinslid te beschermen tegen het geweld of de kindermishandeling. Betrek in je afweging de aard en de ernst van het geweld en de noodzaak om de leerling of zijn gezinsleden door het doen van een melding daartegen te beschermen; is de conclusie dat er daarvoor nog meer nodig is, meldt de zorgcoördinator dit tevens bij het steunpunt;
 5. vertel vervolgens aan de leerling dat het jouw plicht is in gevallen van dreigend gevaar of voortgaand geweld, dit bij de juiste instanties te melden, ook al wil de leerling dit niet.

- Doe een melding als naar jouw oordeel, in overleg met de zorgcoördinator, de bescherming van de leerling of zijn gezinsleden de doorslag moet geven.
- Deel ook aan ouders mee dat er een melding gedaan gaat worden (tenzij de veiligheid in het geding komt).
- Sluit bij je melding zo veel mogelijk aan bij de feiten en gebeurtenissen en geef duidelijk aan indien de informatie die je meld (ook) van anderen afkomstig is.
- Overleg met Veilig Thuis wat je na de melding, binnen de grenzen van je taken als docent, zelf nog kunt doen om de leerling tegen het risico op huiselijk geweld of mishandeling te beschermen.
- Evalueer de melding met de zorgcoördinator.
- Bespreek welke ondersteuning jij nodig hebt in de begeleiding van deze leerling en/of welke ondersteuning de zorgcoördinator of de school kan bieden aan deze leerling zodat hij zijn leerloopbaan optimaal kan vervolgen.

NB: *Veilig Thuis houdt melders op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek en van de acties die in gang worden gezet.*

NB: *Van contacten met de leerling en/of ouder(s) over de melding kun je afzien als de veiligheid van de leerling, van jezelf of die van een ander in het geding is. Of als je goede redenen hebt om te veronderstellen dat de leerling daardoor het contact met je zal verbreken.*

Melden

Veilig Thuis doet na een melding onderzoek naar de signalen. Dit wil zeggen dat de medewerkers in gesprek gaan met de ouders en met beroepskrachten die met het kind te maken hebben. Op basis van de resultaten van dit onderzoek besluit men wat er moet gebeuren. Vaak zal vrijwillige hulp in gang gezet worden, maar Veilig Thuis kan ook beslissen om een melding te doen bij de Raad voor de Kinderbescherming en/of om aangifte van mishandeling te doen bij de politie.

Inspanningen na de melding

Een melding is geen eindpunt. Als de zorgcoördinator een melding doet, geeft het stappenplan daarom aan dat hij in zijn contact met Veilig Thuis ook bespreekt wat hij zelf, na zijn melding, binnen de grenzen van zijn gebruikelijke taakuitoefening, kan doen om de leerling te beschermen en te ondersteunen. Dit is uitdrukkelijk in stap 5 bij de melding opgenomen om duidelijk te maken dat de betrokkenheid van de school bij de leerling na de melding niet ophoudt. Veilig Thuis houdt melders op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek en van de acties die in gang worden gezet.

Hoofdstuk 4 **Verantwoordelijkheden van de directeuren van Het Hooghuis**

Om het voor docenten, zorgcoördinatoren en/of teamleiders mogelijk te maken om in een veilig werkklimaat huiselijk geweld en kindermishandeling te signaleren en om de stappen van de Meldcode te zetten, dragen de directeuren van Het Hooghuis zorg voor de implementatie van de Meldcode binnen 'hun' locatie.

Verantwoordelijkheden directies scholen:

- Aan de leerlingen wordt bekendheid gegeven aan het doel en de inhoud van de Meldcode in de teams, in de schoolgids en via de leerlingenraad;
- processen volgen conform het stappenplan van de Meldcode;
- er worden afspraken gemaakt over de wijze waarop directeuren hun medewerkers ondersteunen als zij door leerlingen worden aangesproken op de wijze waarop zij de Meldcode toepassen;
- docenten, zorgcoördinatoren en teamleiders hebben toegang tot het elektronisch leerlingvolgsysteem (SOM) dat voldoet aan de regelgeving privacy en bescherming persoonsgegevens;
- de Meldcode sluit aan bij de bestaande begeleidingsstructuur.
- docenten en professionals zijn in staat signalen juist en adequaat op te vangen (waakzaamheid/grondhouding)

Verantwoordelijkheden centrale directie:

- De werking van de Meldcode wordt jaarlijks geëvalueerd op initiatief van de centrale directie en zo nodig worden acties in gang gezet om de toepassing van de Meldcode te optimaliseren. De evaluatie vindt plaats in december;
- de implementatie van de Meldcode;
- de lay-out van de Meldcode;
- het informeren van alle locaties (*via MT en het zoco-overleg*).

Bijlage 1: Wat wordt verstaan onder huiselijk geweld en kindermishandeling

Onder **huiselijk geweld** wordt verstaan:

“Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd. Geweld betekent in dit verband aantasting van de persoonlijke integriteit. Onderscheid wordt gemaakt tussen geestelijk en lichamelijk geweld (waaronder seksueel geweld)”.

(Bron: Nota Privé Geweld – Publieke zaak. Een nota over de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld. 2002)

In dit protocol gaat het om huiselijk geweld en mishandeling, waarbij jongeren betrokken zijn. Dit betekent dat de meest voorkomende signalen betrekking zullen hebben op het getuige zijn van geweld, het slachtoffer zijn van mishandeling, loverboys en verkeringsgeweld. Jongeren die opgroeien in een gewelddadig gezin voelen de spanning, horen de kreten, zien de verwondingen, willen tussenbeide springen en kunnen daardoor ernstige psychische schade oplopen. Naast het getuige zijn van geweld in de thuissituatie kunnen jongeren ook zelf het slachtoffer zijn van het geweld. Het slachtoffer worden van loverboys bestaat eruit dat de jongere (meestal een meisje) door haar “vriend” (loverboy) wordt versierd met als doel haar te dwingen zich te prostitueren.

Vormen van mishandeling:

- **Lichamelijke mishandeling:**
de jongere wordt geslagen, geschopt, geknepen, gebrand e.d.
- **Psychische mishandeling:**
de jongere wordt afgewezen, geterroriseerd, aangezet tot afwijkend en/of antisociaal gedrag, gepest, getreiterd, gekleineerd; aan het kind worden extreem hoge eisen gesteld, een juiste vorm van onderwijs wordt onthouden.
- **Seksuele mishandeling:**
de jongere wordt gedwongen seksuele handelingen te ondergaan, seksuele handelingen uit te voeren, getuige te zijn van seksuele handelingen van anderen of wordt gedwongen te kijken naar pornografisch materiaal.
- **Lichamelijke verwaarlozing:**
de jongere wordt (medische) verzorging en/of veiligheid onthouden, het kind krijgt onvoldoende voedsel en kleding.
- **Psychische verwaarlozing:**
de jongere wordt geestelijk verwaarloosd, geïsoleerd, genegeerd; koestering wordt onthouden en er is nooit aandacht of tijd voor de jongere.

Vaak komen verschillende vormen van mishandeling tegelijkertijd voor.

Kindermishandeling is:

- elke vorm van, voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard,
 - die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of onvrijheid staat, actief of passief opdringen,
 - waardoor ernstige schade wordt of dreigt berokkend te worden aan de minderjarige in de vorm van fysiek psychisch letsel. Hieronder vallen ook verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs.
- (Uit: de Wet op de jeugdzorg)

Onder kindermishandeling valt ook vrouwelijke genitale verminking en het als minderjarige getuige zijn van huiselijk geweld tussen andere leden van het gezin.

Bijlage 2: Signaleringsinstrument

Bron: www.flevoland-jeugdengезin.zorgoog.nl

Signalenlijst 12-18 jarigen

Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stress-indicatoren, die aangeven dat er iets met de leerling aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (andere gezinsproblemen, puberteitsproblematiek, overlijden van een familielid, enz.). Hoe meer signalen van deze lijst een leerling te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van huiselijk geweld/ kindermishandeling.

De signalen die op deze lijst vermeld worden, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling (lichamelijke en psychische mishandeling, lichamelijke en psychische verwaarlozing en seksueel misbruik). Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken.

1. Lichamelijke signalen

- blauwe plekken
- krab-, bijt- of brandwonden
- botbreuken
- littekens
- wit gezicht (slaaptekort)
- hoofdpijn, (onder)buikpijn
- er slecht verzorgd uit zien
- vermageren of dikker worden
- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk of infectie bij vagina en/of anus
- problemen bij het plassen
- terugkerende urineweginfecties
- pijn in de bovenbenen, samengeknepen bovenbenen
- pijn bij lopen en/of zitten
- seksueel overdraagbare ziekten
- zwangerschap, abortus
- Overige medische signalen
- klein voor leeftijd
- vertraagd intreden van de puberteit
- matige algehele gezondheidstoestand

2. Gedragssignalen

- in zichzelf gekeerd, depressief
- extreem verantwoordelijkheidsgevoel
- passief, meegaand, apathisch, lusteloos of juist hyperactief
- labiel, nerveus, gespannen
- angstig
- zelfverwondend gedrag
- suïcidaal gedrag
- plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer, agressief)
- niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- slaapstoornissen
- vermoeidheid, lusteloosheid
- schuld- en schaamtegevoelens
- bedplassen
- negatief zelfbeeld
- anorexia of boulimia
- regressief gedrag

- ouwelijk gedrag
- totale onderwerping aan de wensen van de ouder
- sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de ouder
- angst voor ouder (meegaand, volzaam)
- gedraagt zich in het bijzijn van ouders anders dan zonder ouders
- bevrozing bij lichamelijk contact van andere volwassenen
- allemansvriend
- lege blik in ogen en vermijden van oogcontact
- waakzaam, wantrouwend
- is niet geliefd bij leeftijdsgenoten, vluchtige vriendschappen
- wantrouwend tegenover andere kinderen
- weglopen van huis
- crimineel gedrag
- agressief gedrag
- alcohol- en/of drugsmisbruik
- plotselinge achteruitgang in schoolprestaties
- vaak absent
- spijbelen
- geheugen- en/of concentratieproblemen
- faalangst
- niet willen uitkleden voor de gymles

Specifieke signalen bij seksueel misbruik

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of in het bijzonder
- sterk verzorgend gedrag (parentificatie)
- seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van anderen
- promiscuïteit/prostitutie
- seksualiseren van alle relaties
- angst voor mogelijke homoseksualiteit
- angst voor zwangerschap
- negatief lichaamsbeeld: ontevreden over, boos op of schaamte voor eigen lichaam
- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')

3. Kenmerken ouders/gezin

- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van de jongere
- ouder toont weinig belangstelling voor de jongere
- ouder zet de jongere onder druk om te presteren
- ouder houdt de jongere vaak thuis van school
- ouder heeft ervaring met geweld uit eigen verleden
- ouder is apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- ouder is onzeker, nerveus en gespannen
- ouder is onderkoeld in het brengen van eigen emoties
- ouder heeft negatief zelfbeeld
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ziekenhuizen ('shopping')
- ouder komt afspraken niet na
- ouder geeft aan het niet meer aan te kunnen, draaglast gezin groter dan draagkracht
- 'multi-problem' gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc
- veel ziekte in het gezin
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Signalen die specifiek zijn voor jongeren die getuige zijn van Huiselijk Geweld

- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige jongeren, m.n. jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes of verkering te slaan), agressie naar medeleerlingen/-studenten, leeftijdgenoten, agressie en wreedheid naar dieren
- alcohol- of drugsgebruik
- opstandigheid, angst, depressie
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid, verlegenheid
- gebrek aan energie voor schoolactiviteiten
- zichzelf beschuldigen
- suïcidaliteit
- sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (zonder ze mee naar huis te nemen)
- wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- gebrek aan sociale vaardigheden
- schooluitval
- moeite met concentreren
- overcompenseren (opvallend extra inzet op school)
- 'dating violence': sommige jongeren, zowel jongens als meisjes, lopen een verhoogde kans om slachtoffer te worden van geweld tijdens de verkering. Jongens lopen over het algemeen meer kans pleger te worden

5. Signalen die specifiek zijn voor slachtoffers van Loverboys

- plotselinge afwijkende normen en een plotselinge obsessie met seks
- plotselinge belangstelling voor bepaalde jongens, veel nieuwe contacten, gaat om met 'ouderen'
- extra sociaal wenselijk opstellen (om toch maar niet te veel op te vallen)
- weinig of steeds minder binding met thuis
- wisselt snel van emoties, is weinig flexibel, ziet niet hoe situaties kunnen veranderen
- vermoeid en vermagerd (vaak 's avonds en 's nachts hard werken)
- verandering qua kleding, make-up; vaak heel verzorgd en erg uitdagend uiterlijk
- psychosomatische klachten (schreeuw om aandacht)
- zelfverwonding (verbergen of er mee te koop lopen)
- lage zelfwaardering, weinig realistisch zelfbeeld
- makkelijk beïnvloedbaar, durft/kan geen grenzen aangeven
- depressief
- drinkt, blowt, eet slecht
- veel geld of dure spullen (via loverboy)
- extreem uitgaansgedrag (in werkelijkheid haar werkplek)
- veel op straat rondhangen: daar zijn vrienden die de leemte van thuis opvullen
- overdreven vrolijk (maskeren wat er werkelijk speelt)
- veel terugtrekken, plotselinge huilbuien, woede-uitbarstingen
- overdreven verhalen vertellen: stoer doen, zoeken naar aandacht
- op verschillende plekken totaal ander gedrag vertonen (verschillende werelden)
- onregelmatig schoolbezoek: andere bezigheden, is te moe na werkzaamheden
- thuis veel problemen
- vertoont weglooptgedrag
- vermijdt het onderwerp prostitutie of projecteert op anderen

Het is opmerkelijk dat meisjes die door de jongens geronseld zijn en al in de prostitutie zitten, nieuwe meisjes vaak op weg helpen, ze uitleggen hoe ze moeten werken etc.

Bewerking van signalenlijst, opgesteld door Johan Vermeeren, St. Jeugdzorg Utrecht

Bijlage 3: Stappenplan in stroomschema

De vijf verplichte stappen van de Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling:

Ik maak me zorgen. Ik vermoed kindermishandeling of huiselijk geweld.

Stap 1: In kaart brengen signalen

Met hulp van de Meldcode verzamel ik concrete feiten en signalen van kindermishandeling en/of huiselijk geweld. Ik noteer waarnemingen, leg de contacten over de waarnemingen en de besluiten die worden genomen vast. Met bronvermelding in geval van derden. Ik maak gebruik van het signaleringsinstrument.

Stap 2: Collegiale consultatie

Ik overleg met collega's (bijv. in de leerlingbespreking), de zorgcoördinator evt. teamleider over mijn waarneming. De zoco brengt zo nodig in in het ZAT

Zo nodig raadplegen:
Veilig Thuis: 0800-2000
(u wordt automatisch doorverbonden met Veilig Thuis in uw regio)

Stap 3: Gesprek met de leerling (en ouders)

Ik leg in een gesprek mijn waarneming voor aan de betrokkene(n).

Bij afdoende verklaring: ok.

Stap 4: Afwegen ernst en aard

Ik bekijk de ernst en het risico op huiselijk geweld of kindermishandeling. Staant betrokkenen open voor hulp?

Ik raadpleeg (via de zoco) eventueel andere professionals in de zorgstructuur, bijv. (voorm.)SMW, Team O&E, en/of Veilig Thuis.

Stap 5: Wij nemen een beslissing wat te doen: zelf hulp organiseren of melden

Problematiek is niet ernstig en de betrokkenen staan open voor hulp.

Problematiek is ernstig. De zorgen blijven bestaan. Er is een reële kans op schade.

De zoco organiseert voor alle betrokkenen passende hulp binnen de zorgstructuur van school. Ik breng hulp op gang en maak afspraken over terugkoppeling.

De zoco informeert de betrokkenen over de naderende melding en spant zich in voor toestemming.

Bij blijvend vermoeden of als hulp niet effectief blijkt.

De zoco doet de melding en overlegt hoe hij de betrokkenen kan beschermen of ondersteunen.

De zoco monitort de effecten van de georganiseerde hulp.

Bijlage 4: Toelichting op gebruikte termen en telefoonnummers

Bron: www.meldcode.nl

De verwijsindex

De Verwijsindex is een systeem waarin hulpverleners en andere professionals de persoonsgegevens registreren van de jongeren (tot 23 jaar) waarover zij zich zorgen maken. Deze registratie bevat geen inhoudelijke informatie.

Alle Brabantse gemeenten leveren de gegevens van kinderen aan het signaleringssysteem Zorg voor Jeugd. Het systeem is sinds juli 2011 gekoppeld aan de landelijke Verwijsindex Risicjongeren (VIR), zodat professionals maar in één systeem signalen hoeven af te geven.

Website: www.zorgvoorjeugd.nu

Veilig Thuis

Telefoon: 0800 - 2000

Website: www.vooreenveiligthuis.nl

Overige relevante websites

www.jeugdzorg-nb.nl - Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant

www.kindertelefoon.nl - Site waar jongeren terecht kunnen met hun problemen (0800-0432).

www.nji.nl/kindermishandeling - Informatie over preventie, signalering, hulpverlening en beleid.

www.huiselijkgeweld.nl